

27.11.2009

Dnro 324/4/08

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pasi Pölönen

NAISVANGIN LAITTOSSIJOITTAMINEN

1

KANTELU

Kantelija pyysi 18.1.2008 päivätyssä valtioneuvoston oikeuskanslerille osoittamassaan kirjeessä, jonka apulaisoikeuskanslerin sijainen siirsi 24.1.2008 eduskunnan oikeusasiamiehelle, tutkimaan Ylä-Savon kihlakunnanviraston kihlakunnanvoudin A:n menettelyä sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanoa koskevassa asiassa.

Muuntorangaistuksen perusteena oli se, että kantelija ei pystynyt suorittamaan rahana hänelle lapsen tapaamisoikeusasiassa määrättyä uhkasakkoa. Kantelija kertoi tehneensä avolaitoshakemuksen ulosottomies B:n toimittaman haastattelun yhteydessä. Kantelija olisi halunnut suorittaa sakon muuntorangaistuksen Vanajan avolaitoksessa.

Kantelija arvosteli sitä, että hänet määrättiin suljettuun laitokseen, vaikka hänen mielestään kaikki vankeuslain 4 luvun 9 §:ssä säädetyt perusteet avolaitokseen sijoittamiseksi täytyivät. Kantelija kertoi olevansa ensikertalainen ja että muuntorangaistuksen pituus oli vain 33 vuorokautta. Kantelijan mukaan hänen sijoittamisessaan ei huomioitu myöskään kantelijan mahdollisuutta pitää yhteyttä Kajaanissa olevaan tuolloin huostaan otettuun 6-vuotiaaseen lapseensa. Kantelun mukaan edellä mainitun haastattelun asiakirjoja ei ollut toimitettu Pyhäselän vankilaan, jotta siellä olisi voitu tehdä avolaitospäätös heti kantelijan saavuttua sinne.

Kantelija arvosteli myös sitä, että Pyhäselän vankilassa hänet sijoitettiin kolmen hengen selliin, jossa kaksi muuta naista poltti jatkuvasti tupakkaa. Kantelun mukaan häneen kohdistetun pahoinpitelyn ja vaatteiden repimisen jälkeen hänet siirrettiin toiseen huoneeseen, jossa myös oli tupakoiva nainen.

3

RATKAISU

3.1

Tapahumat

Kantelijalle tuomitun muuntorangaistusasian täytäntöönpanoa koskeva asia tuli vireille Ylä-Savon kihlakunnanviraston ulosotto-osastolla 21.8.2007. Kantelija kutsuttiin 5.9.2007 saapumaan ulosottovirastoon 19.9.2007 mennessä vankilaan sijoittamista ja rangaistusajan suunnittelua koskevan ilmoituksen laatimista varten. Kantelija ei halunnut tehdä tarkoitettua ilmoitusta, vaan ilmoitti hakevansa lykkäystä rangaistuksen täytäntöönpanoon. Kantelija toimitti lykkäyshakemuksen ulosotto-osastolle 25.9.2007.

Hän vaati asian käsittelyn siirtämistä 28.2.2008 saakka.

Kihlakunnanvouti A ei myöntänyt kantelijan hakemaa lykkäystä. Hän katsoi, että vankeuslain 2 luvun 4 §:n säännöksen perusteet eivät täytyneet. Itä-Suomen aluevankilan sijoittajayksikkö päätti 22.10.2007 kantelijan laitossijoituksesta. Päätöksen mukaan kantelijan tuli suorittaa muuntorangaistus Pyhäselän vankilassa 27.11.2007 lukien. Kantelijalle lähetettiin 23.10.2007 kutsu saapua ulosottovirastoon 16.11.2007 mennessä passituksen ja matkalippujen antamista varten. Kantelija soitti ulosottovirastoon 29.10.2007 ja ilmoitti, että hän haluaisi tehdä sijoittamisilmoituksen. Sijoittamisilmoitus tehtiin 2.11.2007 ja se postitettiin Itä-Suomen aluevankilan sijoittamisyksikköön. Avustava ulosottomies B esitti ilmoituksessaan Itä-Suomen aluevankilan sijoittamisyksikölle, että kantelijan sijoittaminen avolaitokseen on tarkoituksenmukaista. Kantelija oli sitoutunut päihitteettömyyteen ja oli soveltuva päihitteettömään yksikköön.

Saatujen alustavien tieteiden mukaan kantelija soitti Itä-Suomen aluevankilan sijoittajayksikköön 2.11.2007 jälkeen. Sijoittajayksikön johtaja C kertoi selvittäneensä kantelijalle, että avolaitokseen toiseen aluevankilaan sijoittaminen on epätodennäköistä tuomion ollessa lyhyt, mutta että avolaitosasia voidaan kuitenkin ottaa selvitettäväksi kantelijan saapuessa suljettuun vankilaan. Pyhäselän vankilasta ei sittemmin tullut esitystä kantelijan siirtämiseksi avolaitokseen.

Kantelijan sakonmuuntorangaistus pantiin täytäntöön 27.11.–29.12.2007 Pyhäselän vankilassa.

3.2

Oikeusohjeet

Sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 28 §:n 2 momentin mukaan virallinen syyttäjä voi muun muassa lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain 26 §:ssä mainituilla perusteilla jättää vaatimatta muuntorangaistuksen määräämistä maksamattoman uhkasakon sijaan, jollei tärkeä yleinen etu muuta vaadi.

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain (619/2002) 26 §:n mukaan tämän lain nojalla maksettavaksi tuomittu uhkasakko peritään ja sakotettu haastetaan muuntorangaistuksen määräämistä koskevaan oikeudenkäyntiin sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) mukaisessa järjestyksessä. Uhkasakosta ei kuitenkaan saa määrätä muuntorangaistusta, elleivät erittäin painavat syyt sitä vaadi. Jos muuntorangaistusta ei ole määrätty, muunnettavina olleiden sakkojen perimistä jatketaan ulosottoin.

Vankeuslain (767/2005) 2 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan rangaistus on pantava täytäntöön viipymättä. Kun vankeusrangaistusta koskeva tuomio on saanut lainvoiman tai se on pantavissa täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio, Rikosseuraamusvirasto antaa täytäntöönpanomääräyksen sen paikkakunnan ulosottomiehelle, jolla tuomittu asuu tai oleskelee. Ulosottomiehen on otettava yhteyttä sijoittajayksikköön vankilaan määräämistä varten. Ulosottomiehen on määrättävä tuomittu ilmoittautumaan vankilaan sijoittajayksikön määräämänä ajankohtana. Jos tuomittua ei tavoiteta, Rikosseuraamusviraston on etsintäkuulutettava hänet. Pykälän 2 momentin mukaan sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanoon ryhtymisestä säädetään sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa.

Vankeuslain 2 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan vankiluvun tasoittamiseksi ja rangaistuksen asianmukaisen täytäntöönpanon turvaamiseksi oikeusministeriön asetuksella voidaan säätää, että vankilat eivät ota tiettyä ajanjaksona vastaan rangaistukseen tuomittuja, joilla on suoritettavanaan enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistus tai sakon muuntorangaistus. Täytäntöönpanon alkaminen ei kuitenkaan tästä syystä saa siirtyä yli kahdeksaa kuukautta tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi tulos-

ta.

Sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 36 §:n 1 momentin mukaan kun muuntorangaistuksen määräämistä koskeva ratkaisu on tullut lainvoimaiseksi tai pantavissa täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio, Oikeusrekisterikeskuksen on haettava muuntorangaistuksen täytäntöönpanoa sen paikkakunnan ulosottomieheltä, jossa muuntorangaistukseen tuomittu asuu tai oleskelee. Ulosottomiehen on huolehdittava siitä, että tuomittu toimitetaan rangaistuslaitokseen.

Vankeuslain 2 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan tuomitulle voidaan hakemuksesta tai hänen suostumuksellaan myöntää lykkäystä vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoon, jos lykkäyksellä voitaisiin olennaisesti vähentää viipymättä tapahtuvan täytäntöönpanon aiheuttamia menetyksiä tai vaikeuksia tuomitulle, hänen lähiomaiselleen tai muulle läheiselle taikka tuomitun työnantajalle tai jollekin muulle taholle, jolle tuomitun työsuoritus on erityisen tarpeellinen.

Vankeuslain 2 luvun 4 §:n 3 momentin mukaan edellä 1 momentissa mainituilla perusteilla voidaan sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanoa lykätä enintään kolmella kuukaudella siitä, kun täytäntöönpanokirja on saapunut ulosottomiehelle tai, jollei täytäntöönpanoon voida tuolloin ryhtyä, kun täytäntöönpanon este on lakannut.

Vankeuslain 2 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan Rikosseuraamusvirasto myöntää lykkäyksen terveydellisillä perusteilla. Muilla perusteilla lykkäyksen myöntää ulosottomies.

Vankeuslain 2 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan rangaistusajan suunnitelmasta ja vangin sijoittamisesta vankilaan päättää sijoittajayksikön johtaja.

Vankeuslain 4 luvun 8 §:n 1 momentin mukaan sijoitettaessa vankeja vankilaan on otettava huomioon rangaistusajan suunnitelman mukaisesti vangin kotipaikka, yhteyksien säilyminen lähiomaisiin tai muihin läheisiin, ikä, sukupuoli, terveydentila, rangaistuskertaisuus, vangin aikaisempi rikollisuus ja vangin oma toivomus sekä mahdollisuudet sijoittua rangaistusajan suunnitelman edellyttämään toimintaan. Sijoituspäätöstä tehtäessä tulee lisäksi kiinnittää huomiota vangin mahdollisuuksiin hoitaa vankeuden täytäntöönpanoon liittyviä asioita omalla kielellään. Vankia ei tule sijoittaa suljetumpaan vankilaan tai vankilan osastoon kuin vankilan järjestys ja turvallisuus sekä vankilassa pitämisen varmuus edellyttävät. Lisäksi on otettava huomioon, mitä 9 §:ssä säädetään.

Vankeuslain 4 luvun 9 §:n 1 momentin mukaan tuomittu voidaan suoraan vapaudesta sijoittaa avolaitokseen, jos hänen suoritettavanaan on yhdessä tai erikseen sakon muuntorangaistus ja enintään yhden vuoden vankeusrangaistus. Avolaitokseen sijoittamisen edellytyksenä on, että vanki sitoutuu päihteettömyyteen ja 16 luvun 7 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päihteettömyyden valvontaan.

Vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen (509/2006) 7 §:n 1 momentin mukaan ulosottomiehen on annettava vankeusrangaistukseen tuomitulle kehoitus saapua kihlakunnanvirastoon ulosottomiehen asettamaan määräpäivään mennessä. Säännöksen 3 momentin mukaan ulosottomies selvittää vankeuslain (767/2005) 4 luvun 8 ja 9 §:ssä tarkoitettujen sijoittamisperusteiden olemassaolon ja kuulee tuomittua sijoituksesta sekä lähettää täytäntöönpanoasiakirjat ja lausuntonsa tuomitun kotipaikan aluevankilan sijoittajayksikköön vankilan määräämistä varten. Sakon muuntorangaistusta suorittava vanki voidaan kuitenkin passittaa suoraan tähän tarkoitukseen varattuun vankilaan.

Vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen 8 §:n 1 momentin mukaan jos sijoittajayksikkö katsoo, että tuomittu voi aloittaa rangaistuksensa suorittamisen saapumatta sijoittajayksikköön, sijoittajayksikkö valmistele rangaistusajan suunnitelman, josta säädetään 18 §:n 2 momentissa. Sijoitta-

jayksikkö ilmoittaa ulosottomiehelle, mihin vankilaan tuomittu on toimitettava tai määrättävä ilmoittautumaan. Pykälän 2 momentin mukaan jos sijoittajayksikkö katsoo, että tuomitun on ilmoitettava aluevankilan sijoittajayksikössä tai hänet on toimitettava sinne, sijoittajayksikön on ilmoitettava päätöksestään ulosottomiehelle. Säännöksen 3 momentin mukaan sijoittajayksikkö voi tehdä 1 ja 2 momentissa tarkoitetun ilmoituksen suoraan tuomitulle, jos tuomitun osoite on tiedossa eikä ilmoittamiselle ole muita esteitä. Ilmoitukseen on tällöin liitettävä 9 §:ssä tarkoitettu passitus ja matkaliput. Ilmoituksesta on annettava tieto ulosottomiehelle.

Vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen 9 §:n 1 momentin mukaan jos sijoittajayksikkö ei ole 8 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla tehnyt ilmoitusta suoraan tuomitulle, ulosottomiehen on kutsuttava tuomittu luokseen passituksen ja matkalippujen antamista varten.

Vankeuslain 6 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan vanki voidaan rangaistuksen pituudesta riippumatta siirtää suljetusta vankilasta avolaitokseen määräajaksi tai rangaistuksen jäljellä olevaa osaa suorittamaan ottaen huomioon sen, mitä 4 luvun 8 §:ssä säädetään, jos:

- 1) avolaitokseen siirtäminen edistää rangaistusajan suunnitelman toteutumista;
 - 2) vanki soveltuu avolaitoksessa järjestettävään tai muuhun avolaitoksen hyväksymään toimintaan;
 - 3) voidaan pitää todennäköisenä, että vanki noudattaa avolaitoksen järjestystä, ei syyllisty rikokseen eikä poistu avolaitoksesta luvatta; ja
 - 4) vanki sitoutuu olemaan käyttämättä päihdyttäviä aineita ja rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettuja dopingaineita sekä sitoutuu 16 luvun 7 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päihdeettömyyden valvontaan.
- Vankeuslain 6 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan vangin siirtämisestä aluevankilassa päättää sijoittajayksikön johtaja, jollei hän ole siirtänyt päätösvaltaa asiassa rangaistusajan suunnitelmassa nimetyille vankilan johtajalle.

3.3

Selvitysten sisältö

Itä-Suomen aluevankilan **sijoittajayksikön johtaja C** kertoi 5.2.2008 päivätyssä alustavassa selvityksessään, että Ylä-Savon Kihlakunnan ulosotto-osastolta saapui 2.11.2007 päivätty ilmoitus kantelijalle tuomitun 33 päivän pituisen sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanemisesta. Itä-Suomen aluevankilan alueelta kotoisin olevien naispuolisten muuntorangaistusten täytäntöönpanopaikka on Pyhäselän vankila, joka on ainoa naispaikkoja sisältävä vankila Itä-Suomen aluevankilan alueella.

C kertoi, että mikäli tuomittu ei esitä toivetta suorittaa rangaistus avolaitoksessa, passittaa ulosottoviranomainen muuntorangaistukseen tuomitut suoraan Pyhäselän vankilaan. Jos tuomittu toivoo sijoittamista avolaitokseen, on ulosottoviranomaisen suoritettava tuomitun haastattelu ja toimitettava se ja täytäntöönpanoasiakirjat aluevankilan sijoittajayksikölle, joka määrää laitossijoituspaikan ja laatii tarkoituksenmukaisessa laajuudessa suunnitelman rangaistusajalle.

Sijoittajayksikön johtaja C kertoi 7.4.2008 päivätyssä selvityksessään, että koska kantelijan kohdalla oli kyse hyvin lyhyestä rangaistuksesta, ei avolaitosasiaa kirjattu edes kantelijan rangaistusajan suunnitelmaan. Asiasta käytiin kuitenkin keskustelua vankilan henkilökunnan kanssa. Muutoin C:llä ei ollut lisättävää alustavassa selvityksessään esille tuotua.

Pyhäselän **vankilan johtaja** kertoi 17.4.2008 päivätyssä selvityksessään muun muassa, että Rikosseuraamusviraston vankien asumisesta ja perushuollosta antaman määräyksen (24/011/2006) mukaan vankien majoituksessa ja toimintojen järjestämisessä tulee huolehtia siitä, että ketään ei vastoin tahtoaan alisteta tupakan savulle. Vangilla tulee siten olla mahdollisuus asua sellissä, jossa ei tupaka-

koida.

Kantelijan tullessa 27.11.2007 vankilaan oli Pyhäselän vankilassa kirjoilla naisvankeja enemmän kuin siellä on naisvankipaikkoja. Selvityksen mukaan Pyhäselän vankilassa on pyritty pitämään muutamaa selliä savuttomana. Tilanteissa, joissa tyhjiä sellejä ei ole ja suurin osa vangeista tupakoi, ei savuttomia sellejä voida tarjota kaikille. Kantelijan saapuessa vankilaan olivat kaikki vankilan sellit asutettuja, eikä kahden hengen selleissä ollut yhtään tupakoimatonta vankia, jonka kanssa kantelija olisi voitu asuttaa.

Vankilan henkilökunnalta saatujen tietojen mukaan kantelija oli pyytänyt siirtoa toiseen selliin. Pyyntöään hän perusteli henkilökohtaisella turvallisuudella, ei savuttomuudella. Selvityksen mukaan kantelija siirrettiin 3.12.2007 toiseen selliin, jossa asuvan tupakoivan vangin kanssa oli sovittu, että hän ei polta sellissä.

Rikosseuraamusviraston toiminnot ja turvallisuus -vastuualueen **erityisasiantuntija D** kertoi 12.6.2008 päivätyssä selvityksessään, että naisvankien sijoitus avovankilaan on aiheuttanut ongelmia 1.10.2006 voimaan tulleen vankeuslain jälkeen. Kaikissa aluevankiloissa, kuten Itä-Suomen aluevankilassa, ei ole avolaitospaikkoja naisvangeille. Rikosseuraamusvirasto on ohjeistanut 5.7.2007 aluevankiloiden, sijoittajayksikköjen ja vankiloiden johtajia naisvankien avolaitossijoittelussa (3/414/2007) siten, että jos naisvanki on perusteltua sijoittaa avolaitokseen, eikä aluevankilassa ole tarvittavia paikkoja, tulee sijoittajayksikön selvittää sijoitusmahdollisuutta toisesta aluevankilasta yhteistyössä kyseisen aluevankilan sijoittajayksikön kanssa. Ensisijaisesti selvitetään sijoitusta Etelä-Suomen aluevankilaan kuuluvaan Vanajan avovankilaan.

Rikosseuraamusvirasto asetti elokuussa 2007 työryhmän selvittämään naisvankien sijoittamista ja toimintoja. Työryhmän mietintö valmistui maaliskuussa 2008. Työryhmän havaintojen mukaan naiset vapautuvat harvemmin avolaitoksesta, ja heitä myös sijoitetaan suoraan avolaitokseen harvemmin kuin miehiä. Työryhmä katsoi, että naisvankien sijoittamisen lähtökohtana tulee olla naisten yhtäläiset mahdollisuudet vapautua muista kuin suljetuista laitoksista vangin yhteiskuntaan palaamisen helpottamiseksi. Tällä hetkellä naisvangeille on määrällisesti lähes riittävästi avolaitospaikkoja, eikä tiedossa ole naisvankien määrää olennaisesti muuttavia tekijöitä. Työryhmä piti kuitenkin paikkojen alueellista jakautumista ongelmallisena, koska Itä- ja Kaakkois-Suomen alueilla ei ole lainkaan avolaitospaikkoja naisille, ja Köyliön osaston paikat sijaitsevat syrjässä ja hankalien kulkuyhteyksien päässä.

Työryhmä lähti siitä, että Vanajan ja Ylitornion naispaikat säilyvät jatkossa. Työryhmä tarkasteli erilaisia kehittämisehdotuksia naisvankien tilanteen parantamiseksi. Se piti tarpeellisena tehdä tarkempia selvityksiä vaihtoehtojen käytännön toteuttamismahdollisuuksista ennen kuin valinta menettelyvaihtoehtojen välillä tehdään. Mietinnön mukaan sikäli kuin vapauttamisyksikön perustamisen tai ulkopuolisten sijoitusten lisäämisen arvioidaan olevan tarkoituksenmukaista, tulisi sidosryhmien kanssa järjestää hanke toiminnan toteuttamiseksi. Toissijainen vaihtoehto on avolaitosyksikön perustaminen Laukaan vankilaan.

Eriyisasiantuntija D katsoi, että käsillä olevassa tapauksessa kihlakunnanvouti on asianmukaisesti lähettänyt hakemuksen avolaitokseen sijoituksesta aluevankilan sijoittajayksikön käsiteltäväksi. Sijoittajayksikkö otti sen kannan, että avolaitosasia käsitellään vasta sen jälkeen, kun kantelija on ensin ilmoittautunut suljettuun laitokseen.

Rikosseuraamusviraston määräyksen 17/011/2007 mukaan sijoitusvankila tekee sijoittajayksikölle perustellun esityksen vangin uudelleensijoittamisesta vankia kuultuaan. Vanki voi myös itse pyytää uudelleensijoittamista, jolloin sijoitusvankila antaa asiasta perustellun lausunnon. Kantelijan asiassa vankilasta ei tullut esitystä avolaitokseen siirtämiseksi. Asiakirjoista ei ilmene, onko asiasta keskus-

teltu kantelijan kanssa.

Erityisasiantuntija D kertoi, että käytäntö käsitellä avolaitosasia vasta sen jälkeen, kun tuomittu on jo suljetussa vankilassa johtaa lyhyttuomioisten osalta siihen, että avolaitokseen siirtoa ei käytännössä ehditä tehdä. D katsoi, että tässä tapauksessa asian hoitoa olisi edistänyt asian käsittely etukäteen Etelä-Suomen aluevankilan asianomaisten tahojen kanssa. D toi esille, että avolaitossijoitus ei ole vangin oikeus, vaan se perustuu harkintaan. Tässä tapauksessa vangin tausta huomioon ottaen avolaitossijoittamisen käsittelemiselle olisi D:n näkemyksen mukaan ollut aihetta. Itä-Suomen aluevankila ei ole kuitenkaan toiminut asiassa oikeussäännösten vastaisesti.

Rikosseuraamusvirasto yhtyi erityisasiantuntija D:n selvitykseen avolaitokseen sijoittamisen edellytysten ja naisvankien yhdenvertaisen kohtelun osalta. Siltä osin kuin ilmoituksensa mukaan tupakointimaton kantelija oli sijoitettu samaan tilaan tupakoivien vankien kanssa, ei vankilassa ollut Rikosseuraamusviraston näkemyksen mukaan täysin pystytty toimimaan säännösten edellyttämällä tavalla. Rikosseuraamusvirasto katsoi kuitenkin, ettei asiassa ole aihetta epäillä, että vankilalla olisi käytännössä ollut mahdollisuutta menetellä asiassa toisin kuin se on menetellyt.

Pohjois-Savon ulosottoviraston Ylä-Savon täytäntöönpano-osaston **kihlakunnanvouti A** kertoi 25.3.2008 päivätyssä selvityksessään muun muassa, että kantelijan 25.9.2007 lykkäysvaatimukseksi otsikoimasta A:lle lähettämästä kirjeestä sai sen käsityksen, että kantelija toivoi lisälmen käräjäoikeuden mitätöivän täytäntöönpanotavan olleen uhkasakon, tekevän yhteishuoltopäätöksen sekä määrävän lapsen siirrettäväksi sijaishuollosta Kajaanista äidilleen ja isälleen. Kantelija katsoi, että muuntorangaistuksen määräämisen perusteet olivat poistuneet, koska lapsen isä ja äiti olivat päässeet asiassa sovintoon ja tulevat lähipäivinä hakemaan yhteishuoltajuutta lisälmen käräjäoikeudessa.

Kihlakunnanvouti A toi esille, että vankeuslain 2 luvun 4 §:n 3 momentin mukaan sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanoa voidaan lykätä pykälän 1 momentissa mainituilla perusteilla enintään kolmella kuukaudella siitä, kun täytäntöönpanoasiakirja on saapunut ulosottomiehelle. Kantelijan kohdalla kolmen kuukauden määräaika täyttyi 21.11.2007. Kihlakunnanvouti A katsoi, ettei kantelija ollut esittänyt sellaisia perusteita, joiden mukaan voitaisiin olennaisesti vähentää rangaistuksen viipymättä tapahtuvan täytäntöönpanon aiheuttamia haittoja. Hän totesi, että täytäntöönpanon lykkääminen on poikkeuksellista. Kihlakunnanvouti katsoi, että ulosottoviranomaisiin kohdistuvien osin kantelu on aiheeton.

3.4

Kannanotto

3.4.1

Ulosottoviranomaisten menettely

Asiassa ei ole tullut ilmi virheellistä menettelyä siinä kantelijan väittämässä suhteessa, että hänen avustavan ulosottomiehen kanssa käymänsä haastattelun asiakirjoja ei olisi toimitettu asianmukaisesti vankeinhoitoviranomaisille. Asiakirjaselvityksen ja selvityksen mukaan sijoittamisilmoitus on toimitettu Itä-Suomen aluevankilan sijoittamisyksikköön vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen 7 §:n mukaisesti.

Asiassa ei ole tullut ilmi muutenkaan virheellistä tai lainvastaista menettelyä ulosottoviranomaisten taholta. Asia ei näiltä osin anna aihetta toimenpiteille. Lähetän kuitenkin kihlakunnanvouti A :lle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

3.4.2

Laitossijoitus

Päätöksen kantelijan sijoittamisesta suljettuun laitokseen on tehnyt aluevankilan sijoittajayksikkö. Avolaitokseen sijoittaminen on harkinnanvaraista, eli aluevankilalla on päätöksenteossaan harkintavaltaa. Asiassa ei ole tullut ilmi seikkoja, jotka osoittaisivat kantelijan laitossijoittelun suhteen menettelyn suorastaan lainvastaisesti.

Edellä sanotusta huolimatta kantelijan sijoittamisessa olisi ollut painavia perusteita päätyä myös toisenlaiseen, avustavan ulosottomiehen B:n esittämään ratkaisuun. Myös erityisasiantuntija D katsoi lausunnossaan, että kantelijan tapauksessa avolaitossijoittamisen käsittelemiselle olisi ollut aiheutta. Rikosseuraamusvirasto yhtyi D:n näkemykseen avolaitokseen sijoittamisen edellytyksistä.

Asiakirjaselvityksen valossa näyttää varsin selvältä, että vankeuslain mukaiset edellytykset muuntorangaistuksen suorittamiselle avolaitoksessa olisivat täyttyneet kantelijan kohdalla. Täytäntöönpantava ei ole ollut edes rikoksesta määrätty seuraamus, vaan lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain mukaan määrätyn maksamattoman uhkasakon muuntorangaistuksen täytäntöönpano. Asiassa olisikin ollut perusteltua selvittää avolaitossijoituksen mahdollisuutta toisen aluevankilan alueelta. Tähän aluevankilassa olisi ollut mahdollisuus 21.11.2007 saakka eli vankeuslain 2 luvun 4 §:n 3 momentin mukaisen enimmillään kolmen kuukauden mittaisen muuntorangaistuksen täytäntöönpanon lykkäysajan puitteissa. Avolaitospaikan selvittämistä ennen täytäntöönpanon aloittamista perustelee lyhyiden täytäntöönpanojaksojen kohdalla – kuten kantelijan tapauksessa – se, että siirtoesitystä tai -ratkaisua ei välttämättä ylipäätään enää ehditä tekemään siinä tapauksessa, että täytäntöönpano aloitetaan suljetussa laitoksessa.

Yleisemmällä tasolla todettakoon, että suoritin tarkastuksen Pyhäselän vankilassa 25.9.2007. Tarkastuksella tuli esille, että Itä-Suomen aluevankilan alueella ei ole avolaitospaikkoja naisvangeille. Tätä asiantilaa kuvattiin myös tässä asiassa saamissani selvityksissä ja lausunnoissa.

Perustuslaissa taatun yhdenvertaisuuden kannalta on kestävämpiä, jos henkilön asuinpaikka voi määrätä sen, onko lyhyttä rangaistusta tai muuntorangaistusta suoritettavalla naisella käytännössä mahdollisuutta päästä avolaitokseen vai ei. Parhaillaan on vireillä vankeinhoitoa koskeva organisaatiouudistus, jonka tulokset eivät ole vielä kaikin osin selvillä. Pidän välttämättömänä, että naisvankien avolaitossijoittamisen mahdollisuudesta huolehditaan asianmukaisesti.

3.4.3

Asuttaminen samaan selliin tupakoitsijan kanssa

Saamani selvityksen mukaan Pyhäselän vankilassa ei ollut vapaana yhden hengen selliä kantelijan saapuessa vankilaan. Naisvankien lukumäärä ylitti naisvankipaikkojen määrän. Tämän vuoksi kantelija oli jouduttu sijoittamaan samaan selliin yhdessä tupakoivan henkilön kanssa.

Selvityksen mukaan kantelija siirrettiin toiseen selliin viikon kuluttua vankilaan saapumisestaan. Selli-siirron perusteena ei selvityksen mukaan ole ollut tupakointi, vaan kantelijan henkilökohtainen turvallisuus. Tupakointi on kuitenkin otettu huomioon siten, että uuden sellin toisen asukkaan kanssa on sovittu, ettei tämä polta sellissä. Rikosseuraamusvirasto katsoi lausunnossaan, että Pyhäselän vankilalla ei ole käytännössä ollut mahdollisuutta menetellä asiassa toisin kuin se on menetelty.

Ymmärrän vankilan selvityksessä esille tuodut vankien suuresta määrästä johtuvat ongelmat osastolle sijoittelussa. Korostan kuitenkin, että vankilan tulee toiminnassaan taata tupakoimattomille vangeille

savuttomat asuinolosuhteet. Käytännössä tämä tarkoittaa, ettei ketään vastentahtoisesti asuteta samaan selliin tupakoitsijan kanssa.

Kuten käsillä oleva tapaus osoittaa, tätä vaatimustavo voi olla vaikea täyttää enää siinä vaiheessa, kun henkilö saapuu vankilaan täytäntöönpanon aloittamiseksi. Mikäli tällainen tilanne on ennakoitavissa, siihen tulisi kiinnittää huomiota jo etukäteen vangin sijoittelupäätöstä tehtäessä. Pidän ehdottomana vaatimuksena sitä, että ketään vankeusrangaistusta suorittavaa ei vastentahtoisesti altisteta tupakansavulle.

Saatan nämä käsitykseni Pyhäselän vankilan, Itä-Suomen aluevankilan ja Rikosseuraamusviraston tietoon.

4

YHTEENVETO JA TOIMENPITEET

Kantelija, jota ei ollut tuomittu mistään rikoksesta, on määrätty suorittamaan 33 päivän mittainen muuntorangaistus lapsen tapaamisoikeusasiassa määrätyn maksamatta jätetyn 1 000 euron uhkasakon vuoksi. Kantelija on pyytänyt täytäntöönpanon suorittamista avolaitoksessa. Avustava ulosotomies on tehnyt tätä tarkoittavan esityksen sijoittamispäätöksestä vastaavalle aluevankilalle, mutta laitossijoittelupäätöksessä kantelija kuitenkin määrättiin sijoitettavaksi suljettuun laitokseen Pyhäselän vankilaan. Pyhäselän vankila on naispuolisten muuntorangaistusvankien ainoa sijoittamispaikka Itä-Suomen aluevankilan alueella.

Vankilassa kantelija on joutunut samaan selliin tupakoivan henkilön kanssa. Selvityksen mukaan hänet siirrettiin sittemmin pyynnöstään toiseen selliin henkilökohtaiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä. Kantelijan mukaan hänet pahoinpideltiin ja hänen vaatteensa revittiin.

Pidän tapahtumasarjaa kokonaisuutena kantelijan kannalta varsin kohtuuttomana.

Saatan tässä päätöksessä esittämäni käsitykset Itä-Suomen aluevankilan, Pyhäselän vankilan ja Rikosseuraamusviraston tietoon ja harkittavaksi, kuinka tällaisilta tapahtumasarjoilta voitaisiin vastaisuudessa välttyä.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni mainituille tahoille.

Pyydän Rikosseuraamuslaitosta ilmoittamaan minulle 1.3.2010 mennessä kuinka vankeinhoidon uudessa organisaatiossa on huolehdittu naisten avolaitossijoittamisen mahdollisuudesta ja siitä, että vankeja ei vastentahtoisesti altisteta tupakansavulle.